

VALENȚE FORMATIV -EDUCATIVE ALE LITERATURII PENTRU COPII

Necula Floriana – Profesor pentru învățământul primar

Școala Gimnazială Șelaru

Importanța literaturii pentru copii în formarea morală a copiilor

Literatura, în general și literatura pentru copii, în special este o formă de cunoaștere prin intermediul imaginii artistice, respingând schematismul de orice fel. Ca artă, literatura are trăsături distincte, specifice.

Ea “reflectă realitatea prin intermediul imaginilor concret senzoriale, relevabile în conștiința noastră cu ajutorul forței expresive a cuvintelor [...]. Limbajul în literatură nu este un simplu instrument sau vehicul, ci o structură în care scriitorul îngroapă atât propria sa concepție, cât și pe cea a lumii.”(Pascadi, 1972, 195)

Literatura pentru copii privită ca o varietate de genuri și specii literare, însumând operele literare ale poezilor și prozatorilor naționali și universali, dispune de un nesecat izvor de exemple pe care le putem oferi copiilor în întreaga activitate din grădiniță, cu pondere mai mare în activități de dezvoltare a limbajului și a comunicării orale, în dorința de a-i face mai buni, mai drepți, mai comunicativi.

Corespunzând setei nepotolite de cunoaștere a copilului aflat la vârsta “de ce-urilor”, literatura pentru copii este mai ușor asimilată de către aceștia.

Literatura constituie una din cele mai atractive și mai prețioase auxiliare ale învățatorului care contribuie la formarea trăsăturilor morale ale copiilor. Aceasta contribuie la sistematizarea și lărgirea cunoașterii vieții (la nivelul copilului) și influențează nu numai conștiința, dar și sentimentele și viața afectivă deoarece dezvăluie lumea subiectivă a omului, sentimentele, gândurile, interesele, în general întregul său univers.

Dacă avem în vedere spiritul de imitație al copilului mic, capacitatea slabă de selecție și discernământ a modelelor pe care copilul le imită, înțelegem necesitatea de a selecta aspectele comportamentale oferite de literatură, de a găsi forma în care să le oferim și posibilitatea de a le analiza.

Copilul apreciază că o faptă este bună sau rea, dreaptă sau nedreaptă, cinstită sau necinstită după experiența pe care o are, cum l-au învățat părinții s-o aprecieze sau educatoarea, cei implicați direct în educarea lui.

La început copilul școlar acceptă normele de comportare oferite prin exemplul personajelor din literatură chiar dacă nu le prea înțelege, pe baza afecțiunii pe care i-o creează direct sau pe baza simpatiei și încrederii nemijlocite în adultul (învățătoarea) care susține și comentează comportarea personajelor din punctul ei de vedere (copilul este influențat prin personalitatea învățătoarei). Prin respectul copilului față de cei mari (părinți, învățătoare), se construiește o morală a ascultării, o morală eterogenă.

E. Key sublinia necesitatea oferirii unor exemple bune de comportare de către părinți și în special crearea unei autorități a ascultării în fața copilului, nu prin violență ci prin însăși modelul de comportare al adultului.

“În ceea ce privește ascultarea, nu cred că e bine ca un copil să întrebe mereu pentru ce trebuie să discute motivele înainte de a se supune. Bunul educator nu va da însă niciodată un ordin pentru care să nu aibă un temei important.”(Key, 1979, 32)

Cu un limbaj și o construcție proprie, de a crea un univers, o existență paralele cu lumea dată a realității și indirect, o reflectare a acestuia, ea reprezintă filonul din care-și trag sursele atâtea experiențe, pe care, de altfel, copilul nu le-ar cunoaște, nu le-ar trăi.

Ea însumează o paletă vastă de genuri și specii literare.

Unele n-ar putea fi înțelese de copii dacă nu li s-ar adresa lor. Cele mai îndrăgite de copii sunt: poveștile, legendele, basmele, povestirile, poeziile, proverbele și zicătorile.

Gustul pentru literatură se cultivă treptat și este condiționat de experiența de viață, de cunoștințele copilului. De cele mai multe ori copiii se dovedesc cei mai docili ascultători de literatură.

Candoarea vârstei le facilitează transpunerea în lumea poveștilor, ei nu suferă pentru eroul din poveste, ci se confundă cu el.

Ellen Key sublinia necesitatea oferirii unor exemple în mod indirect prin povești care vor găsi mai prelung răsunet în sufletul copiilor decât, o povăță oferită direct: “ Cel mai mare tact al învătoarei este de a nu spune nimic pe moment, ci de a indica ulterior greșeala, în mod indirect, în așa fel încât copilul să fie pus în situația de a-și face singur observație sau de a se mostra.

Educatorul poate ajunge la acest rezultat povestind de exemplu ceva care dă copilului privilegiul de a compara propria sa conduită cu faptele frumoase sau urâte ce i se povestesc, sau exprimând o părere asupra lor pe care copilul și-o va însuși, deși nu-i este direct adresată”, (Key, 1979, 66).

Literatura pentru copii constituie o sursă nepuizabilă de exemple frumoase de comportare oglindite în mici antiteze între eroi, ne oferă consecințele ascultării sau neascultării, vredniciei sau lenei, adevărului sau minciunii, cumpătării sau lăcomiei; ne prezintă trăsături pozitive ale unor eroi: vitejia, curajul, înțelepciunea, devotamentul, prietenia sinceră dar și trăsături nedemne și condamnabile ale unor eroi: viclenia, zgârcenia, lăcomia, șiretenia, îngâmfarea.

Literatura pentru copii (prin poezii, povești, basme, povestiri, ghicitori, numărători) își găsește un mare auditoriu în rândurile micilor școlari tocmai pentru că apelează la afectivitatea lor, tratează lumea minunată a copilăriei.

Charles Parrault vorbind despre rolul educativ al poveștilor și basmelor create pentru cei mici arată cum normele morale de “bine” și de “rău” sunt însușite cu ușurință de copii prin exemplul oferit de povești și basme. “Oricât de simple și de ușoare ar părea aceste povestiri, ele nasc fără îndoială printre copii dorința de fi asemănători cu cei buni care ajung ferciți și în același timp se naște în sufletul lor teama față de nenorocirile ce li s-ar putea întâmpla dacă i-ar urma pe cei răi...este de necrezut cu cât sete privesc aceste inimi pure și încă neocapte morala ascunsă în haina basmului...îi vezi triști și disperați atâta vreme cât eroul sau eroina povestirii sunt în impas și îndură suferințe, apoi strigă de bucurie când vine întorsura fericită și personajele iubite sunt salvate”, (Stancu, 1968, 44).

Chiar și în lumea basmului, copilul nu face confuzie între lumile fictive și reale ale imaginarului. Pentru copil ficțiunea, visarea au valoare de trăire, dar o trăire aievea a realității.

În planul imaginarului tot ceea ce practic ar fi imposibil se transformă în ireal cu valori neobișnuite.

Tocmai de aceea în călătoriile provocate de imaginarul din povești, copilul se simte fericit, participă afectiv și este alături de eroii pe care-i însoțește la bine și la rău, imitându-i apoi în jocurile lor.

Lumea poveștilor și a basmelor oferă copiilor o complexitate de personaje și teme față de care copilul își arată simpatia sau antipatia, de unde își reorientează modele etice, sau față de care își manifestă repulsia, dezacordul.

Se impune găsirea căilor și modalităților de dezvoltare optimală a literaturii în rândul preșcolarilor, varietatea procedeele de comentare a substraturilor morale ale operelor literare; căi de aplicare practică a învățămintelor morale în rândul preșcolarilor pentru a le transforma în deprinderi și obișnuințe de comportare, precum și strategia didactică corespunzătoare în abordarea literaturii pentru copii ca pârgie în educarea morală a preșcolarilor.

Copiii recepționează mesajul etic al textului literar cu o rapiditate și profunzime greu de imaginat din partea adulților, dar nu întotdeauna pot să se exprime verbal din cauza lipsei de fluiditate și flexibilitate a vorbirii cauzată de slaba preocupare a părinților sau a învățătoarei pentru îmbogățirea vocabularului.

BIBLIOGRAFIE

1. Key, E. –Secolul copilului, Bucuresti, E.D.P.,1979
2. Cristea, S., (2002), *Dicționar de pedagogie*, Chișinău, Ed: Litera Educațional;
3. Calinescu ,George- Estetica basmului E.P.L. Bucuresti,1965
4. Stancu, I., 1968, *Copilul și cartea*, București, E.D.P.;